

OMKRING LIBERALISERING OG TOLD¹⁾

AF C. V. JERNERT

NAR Nationalekonomisk Forening har inviteret mig til at indlede en drøftelse over emnet »Omkring liberalisering og told«, går jeg ud fra, at det ikke er uden forbindelse med, at jeg er formand for Grosserer-Societetets Komite. Eller sagt med andre ord: jeg regner med, at man forventer at høre noget om liberaliserings- og toldproblemerne, specielt som de tager sig ud fra engroshandelens synspunkt.

Før jeg går i gang med det, vil jeg dog gerne give udtryk for nogle almindelige betragtninger, som skal danne baggrund for det, jeg senere vil sige.

Et diskussionsoplæg ville være utilfredsstillende, hvis det ikke indeholdt passende præcist formulerede standpunkter, man bagefter kan erklære sig enig i eller uenig i. Men når man som en reverens til diskussionsformen kaster sig ud i en sådan standpunkttagen, kan det give et fortegnet billede af standpunktet, hvis ikke et almindeligt forbehold først er taget.

Enhver ved, at i spørgsmålet om told og liberalisering er der — og må der være — forskellige opfattelser indenfor forskellige grene af erhvervslivet; det ligger bl. a. i, at der er erhvervsinteresser, der krydser hinanden på disse områder. Når jeg i aften som købmand skal formulere mine overvejelser, kan det derfor ikke undgås, at erhvervsfolk indenfor andre erhverv i et vist omfang må være uenige med mig.

Denne naturlov — om jeg så må sige — kunne let give iagttagere den fejlagtige opfattelse, at de forskellige erhvervsgrene står i en frontposition overfor hinanden. Og det er det, jeg gerne indledningsvis vil advare imod. For mig at se er toldsatsernes højde og liberaliseringens omfang naturligvis vigtige faktorer for de enkelte erhvervs udøvere, men de kommer dog i anden række, når det for hele erhvervslivet grundlæggende spørgsmål om selve den private ejendomsret og erhvervsfrihedens eksistens kommer ind i billedet.

Dette perspektiv udover aftenens emne har det været mig magtpåliggende

¹⁾ Foredrag i Nationalekonomisk Forening den 16. november 1954.

OMKRING LIBERALISERING OG TOLD¹⁾

AF C. V. JERNERT

NAR Nationalekonomisk Forening har inviteret mig til at indlede en drøftelse over emnet »Omkring liberalisering og told«, går jeg ud fra, at det ikke er uden forbindelse med, at jeg er formand for Grosserer-Societetets Komite. Eller sagt med andre ord: jeg regner med, at man forventer at høre noget om liberaliserings- og toldproblemerne, specielt som de tager sig ud fra engroshandelens synspunkt.

Før jeg går i gang med det, vil jeg dog gerne give udtryk for nogle almindelige betragtninger, som skal danne baggrund for det, jeg senere vil sige.

Et diskussionsoplæg ville være utilfredsstillende, hvis det ikke indeholdt passende præcist formulerede standpunkter, man bagefter kan erklære sig enig i eller uenig i. Men når man som en reverens til diskussionsformen kaster sig ud i en sådan standpunkttagen, kan det give et fortegnet billede af standpunktet, hvis ikke et almindeligt forbehold først er taget.

Enhver ved, at i spørgsmålet om told og liberalisering er der — og må der være — forskellige opfattelser indenfor forskellige grene af erhvervslivet; det ligger bl. a. i, at der er erhvervsinteresser, der krydser hinanden på disse områder. Når jeg i aften som købmand skal formulere mine overvejelser, kan det derfor ikke undgås, at erhvervsfolk indenfor andre erhverv i et vist omfang må være uenige med mig.

Denne naturlov — om jeg så må sige — kunne let give iagttagere den fejlagtige opfattelse, at de forskellige erhvervsgrene står i en frontposition overfor hinanden. Og det er det, jeg gerne indledningsvis vil advare imod. For mig at se er toldsatsernes højde og liberaliseringens omfang naturligvis vigtige faktorer for de enkelte erhvervs udøvere, men de kommer dog i anden række, når det for hele erhvervslivet grundlæggende spørgsmål om selve den private ejendomsret og erhvervsfrihedens eksistens kommer ind i billedet.

Dette perspektiv udover aftenens emne har det været mig magtpåliggende

¹⁾ Foredrag i Nationalekonomisk Forening den 16. november 1954.

at trække. Det, vi skal diskutere i aften, er, når alt kommer til alt, dog kun et begrænset område indenfor den totaløkonomiske sammenhæng, og jeg føler mig mere som repræsentant for tilhængerne af den størst mulige frihed for erhvervslivet som helhed, end jeg føler mig som repræsentant for en bestemt opfattelse af told- og liberaliseringsspørgsmålets rette løsning.

Toldspørgsmålet har i mange år ligget udenfor den offentlige debat. Det havde mistet sin aktualitet, så længe man på anden vis — gennem de kvantitative restriktioner — på en meget bastant måde havde kontrol med og mulighed for at begrænse eller udelukke import, som udfra det ene eller andet synspunkt forekom myndighederne »uønsket«.

Når toldspørgsmålet nu er trådt i forgrunden i den erhvervspolitiske debat, skyldes det naturligvis, at den beskyttelse, man har mistet gennem restriktionernes gradvise ophævelse, ønskes erstattet med en beskyttelse gennem told.

Hele denne problemstilling — at den ene form for beskyttelse bør afløse den anden — får mig til at tænke på den gamle frihandelsforkæmper *J. L. Bjørner*, der døde fornylig. Hvis han havde været her i aften, ville han sikkert om dette spørgsmål have sagt — som jeg flere gange har hørt ham sige: Vi skal *ikke* have noget i stedet; importrestriktionerne må betragtes som en sygdom, og hvis man f. eks. har pådraget sig en hovedpine, gælder det om at komme af med den så hurtigt som muligt, og man ønsker sig selvfølgelig ikke noget andet djævelskab i stedet.

Så let kunne aftenens emne altså klares, men jeg må vel gå ind også på de detailproblemer, som knytter sig til det.

Jeg vil gerne — før jeg går i detaljer — sige et par ord om det ene af de to begreber, som indgår i diskussions-titlen. Jeg tænker her på ordet »liberalisering«, som jeg i aften vil anvende i betydningen »handelens frigørelse«.

Naturligvis er jeg klar over, at betalingernes frigørelse er en forudsætning for den fulde liberalisering af handelen, så varerne efter rent økonomiske kriterier følger de mest rationelle baner. Men en nærmere omtale af betalingernes frigørelse ville føre os ind på en række store problemer — jeg tænker f. eks. her på alt, hvad der kan siges om gennemførelsen af dollarkonvertibilitet og dennes virkninger under alternative forudsætninger om samtidig liberalisering af dollarimport eller ikke. Jeg mener derfor, det vil være praktisk, om vi i aften udelukkende holder os til den del af liberaliseringen, som vedrører handelens frigørelse. Dette er så meget mere rimeligt, som de problemer, der rent umiddelbart ligger i emnet »liberalisering og told«, jo refererer sig specielt til handelens frigørelse.

Jeg kommer sikkert ikke meget i modvind, når jeg i en forsamling af danske i tilknytning til aftenens emne generelt fastslår, at vi gennem tiderne

og under skiftende politiske strømninger har vist os som vågne og opvakte foregangsfolk.

Vi var det allerede, da merkantilismen var noget nyt og interessant. Om merkantilismen er der vel iøvrigt nu kun at sige, at den slog fejl herhjemme. Man søgte bl. a. at opretholde den ved at monopolisere afsætningen af de danske fabrikkers varer i et selskab, »Almindelig Magasin«, som imidlertid heller ikke gik. At den lå vort folks psyke fjernt, viser den goodwill, smuglingen fik. Den blev både stærkt omfattende og direkte populær. — Så populær, at man måtte mobilisere selv kirken i kampen for myndighedernes handelspolitik. De stakkels præster måtte adskillige gange i årets løb holde formaningstaler til menigheden om smugleriets vederstyggelighed og toldens berettigelse.

Man var med andre ord ikke ligefrem sarte, når det gjaldt at få merkantilismen til at slå rødder i folket. — Og dog gik det altså ikke.

Vi var ogsaa foregangsmænd, da de liberale ideer lå i svøb. Allerede før 1800 indledte vi en toldpolitisk liberalisering i Danmark, og denne linie fulgte vi i langt over hundrede år. Toldlovene af 1863, 1908 og 1924 var karakteriseret ved stadigt mildere toldindgreb. Vi har dog fra 20'erne fået forskellige ikke helt ubetydelige toldforhøjelser.

Og desværre viste vi os endnu en gang som »foregangsmænd«, da importrestriktionerne i begyndelsen af 30'erne var den store mode. — Om disse restriktioners evne til at afskaffe ledigheden blandt arbejderne — eller sagt på en anden måde: om muligheden for at isolere Danmark fra konjunkturudviklingen på verdensmarkederne — viste arbejdsløshedsstatistikken i de følgende år os jo eet og andet.

Fra engroshandelens side var det hurtigt efter sidste krigs afslutning blevet tilkendegivet, at Danmark endnu en gang burde leve op til sin standard som foregangsland, — så meget mere som det denne gang var et virkeligt gode, der var ved at slå igennem, nemlig en erkendelse af, at en genopbygning af det ødelagte og en etablering af den højst mulige levestandard for befolkningerne her og i andre lande måtte bygge på princippet om den friest mulige bevægelighed over landegrænserne.

Vi anbefalede, at Danmark gik i spidsen med afviklingen af restriktionerne for udenrigshandelen, men vi mødte modstand fra mange sider. — I afviklingskommissionen var man — såvidt jeg husker — således i 1949 inde på, at handelens frigørelse måtte komme til os udefra.

Kommissionens betænkning indeholdt dog også mange synspunkter som engroshandelen kunne tiltræde. Der var således enighed i kommissionen om, at den direkte importkontrol er behæftet med en række ulemper, og at der derfor såvidt muligt bør tilstræbes ligevægt i betalingerne overfor udlandet uden anvendelse af importkontrol.

Også toldvejen var afviklingskommissionen ængstelig ved at betræde.

Det hedder i betænkningen, at toldområdet er det eneste, hvor de internationale bestræbelser for afvikling af handelsrestriktionerne foreløbig havde sat nævneværdige spor, og at der derfor for Danmarks vedkommende knyttede sig vægtige betænkeligheder ved at skride til toldforhøjelser som led i lempelse eller afvikling af importreguleringen.

Disse betragtninger daterer sig til sommeren 1949. Siden er der jo sket et og andet. Gennem OEEC's initiativ er den intereuropæiske handel liberaliseret i væsentlig udstrækning samtidig med, at bestræbelserne for at reducere toldsatsene har stået i stampe. — Toldsatserne er nu engang gjort af et særligt sejt stof. En gang forhøjet er de næsten ikke til at få ned igen. Lad os huske det, før vi forhøjer vore egne.

Jeg vil dog gerne advare imod, at man negligerer toldreduktionsbe-
stræbelserne. En del er siden krigen nået indenfor rammerne af GATT, både i form af toldbindinger og i form af direkte nedsættelser, og den mødesamling, som finder sted for tiden, viser, at der ligesom er kommet nyt liv i organisationen nu.

Men når talen er om told, er der dog særlig grund til at fremhæve de store ligheder, der er mellem situationen for fem år siden og situationen i dag. Der er også i dag særlig vægtige grund til — med henblik på det internationale samarbejde — at advare mod toldforhøjelser.

Hvis man følger de debatter, som finder sted i OEEC's forskellige organer, vil man ikke kunne undgå at mærke, at man i den senere tid har ofret toldspørgsmålet mere opmærksomhed. Den tanke er rejst, at man i udregningen af liberaliseringsprocenterne skulle tage hensyn også til toldsatsernes højde: at f. eks. en liberaliseringsprocent på 75, som fremkommer, hvis man alene betragter den del af et lands 1948 privatimport, som siden er fritaget for kvantitative restriktioner, af OEEC skulle kunne betragtes som højere, hvis det pågældende lands toldniveau ligger under gennemsnittet, og som lavere, hvis toldniveauet ligger over gennemsnittet.

Der er også tale om, at liberaliseringsprocenterne skal sættes op fra 75 til 90. En sådan udvikling vil uden tvivl indebære, at man for vort vedkommende må frigive importen på adskillige områder, hvor restriktionerne har ydet en effektiv beskyttelse af dansk produktion. Men hvis man i forbindelse med liberaliseringsprocenternes forhøjelse går over til det princip, at et særligt lavt toldniveau i et vist omfang kan kompensere en lavere procent, taler meget dog for, at netop repræsentanter for dansk produktion, der ønsker en vis særstilling på hjemmemarkedet, bør gå mere varsomt frem med ønsker om toldforhøjelser.

Medens vi er ved toldforhandlingerne i det internationale plan, er der også grund til at henlede opmærksomheden på de toldnivelleringsplaner, man forhandler om. Jeg tænker her dels på Pflimlin-planen om en betydelig procentvis nedsættelse af satserne og dels de tanker i samme retning, som

indeholdes i Randall-kommissionens betænkning. - Og efter hvad de nye indehavere af flertallet i den amerikanske kongres har understreget efter valget fornylig, skulle der nu være betydeligt øgede muligheder for en snarlig gennemførelse af Randall-kommissionens rekommendationer.

I det omfang, man trænger igennem med procentvise reduktioner af de forskellige landes toldsats, vil forskellen i satsernes absolutte højde reduceres, og den ulighed, dansk industri klager over, vil få formindsket betydning, — dette så meget mere, som det er tanken i et vist omfang at fritage lavtariflandene for yderligere nedsættelser.

Når vi skal betragte de tråde, der i den aktuelle debat løber mellem liberaliseringen og tolden, er det rimeligt først at sige nogle ord om liberaliseringen som sådan, — den kom jo først. Toldkravene er afledt af den.

Og i forbindelse med omtalen af liberaliseringen er der en ting, jeg gerne vil trække frem. Det er den skævhed, der er kommet ind i den hjemlige liberaliserings-diskussion. De folk, der — om jeg så må sige — er i offensiven i denne diskussion, er dem, der altid hæfter sig ved dens påståede ulemper; og vi andre har haft travlt med — udfra en defensiv position — at tilbagevise angrebene på liberaliseringen.

Nu er den menneskelige glemsomhed som bekendt en af de faktorer, det næsten altid betaler sig at operere med i diskussioner. Den er næsten altomfattende. — Og dog undrer det mig, at alle de fortrædeligheder, de første efterkrigsårs udenrigshandel påførte alle lande — og da ikke mindst Danmark — synes at være gået så aldeles i glemmebogen. Jeg tillader mig dog at håbe på, at de i en forsamling som denne stadig har deres sikre plads et sted i bevidstheden.

De meget rigoristisk afgrænsede muligheder for samhandel mellem landene, som tosidede handelsaftale-kontingenter bød på, kan vel ikke være helt glemt, — hverken den stadige usikkerhed for såvel eksporterende som importerende erhverv eller den stærkt forringede handelspolitiske stilling, denne samhandelsform medførte for små, råstofimporterende og udsatte lande som Danmark.

Men rent bortset fra de særlige handelspolitiske fordele, liberaliseringen bringer specielt Danmark, kan jeg pege på de fordele for alle landes forbrugere, det indebærer, når man gennem frigørelsesarbejdet skaber forudsætninger for en stadig mere effektiv gennemførelse af den internationale arbejdsdeling. Disse fordeles karakter og omfang er det overflødigt nærmere at beskrive her, men jeg vil dog gerne understrege, at de naturligvis især har betydning for et så begrænset marked som det danske. Forholdet mellem vort nationalprodukt og udenrigshandelens værdi viser, i hvor høj grad hele vor levestandard er bygget op på, at en meget stor del af de ting, vi producerer herhjemme — fordi vi kan skabe en konkurrence-

dygtig produktion på disse områder — skal byttes bort med andre varer, som vi enten ikke har muligheder for at fremstille, eller som kun ville forringe vor levestof, om vi skulle lave dem selv.

Med den vending, diskussionen om liberalisering og told har taget i de sidste år, er der al grund til at understrege, at liberaliseringen af udenrigshandelen er et gode i sig selv. Den behøver ingen undskyldning; det er aldeles ingen naturlov, at den må kompenseres på anden måde. Som jeg senere — under omtalen af den gennemførte liberalisering — kommer nærmere ind på, har produktionen nu nået rekordhøjde og ledigheden er yderst beskeden, uanset at en række varer er liberaliseret, og uanset at denne liberalisering ikke er fulgt af toldforhøjelser.

Principielt er uden tvivl langt de fleste enige heri. Kan man ikke blive enige om noget som helst andet vedrørende den økonomiske politik, kan man dog i hvert fald blive enige om dette ene: Vi er alle liberalister. Vi ønsker alle indgrebene overfor erhvervslivet begrænsede og afskaffede. Vor socialdemokratiske økonomiminister har meget tydeligt givet udtryk for denne opfattelse, og da vi fornylig i folketinget så et forslag om uændret forlængelse af vareforsyningsloven med alle dens beføjelser og bemyndigelser til indgreb, var den eneste begrundelse herfor, at vor valutaudvikling har været uheldig.

Intet demokratisk parti på rigsdagen synes at ønske restriktioner for disses egen skyld. Alle er vi af hjertet liberale; skal man tro på alt, hvad folk siger, er vi endog også alle af hjertet frihandelsmænd.

Der er desværre bare så mange, der mener, at det er klogere at overhøre hjertets kald. Der er for eksempel mange, som — udfra forskellige argumenter — synes, at vi ville bære os langt klogere ad, hvis vi på trods af vor liberale overbevisning forhøjede toldsatsene.

Før jeg går nærmere ind på disse argumenter, vil jeg gerne understrege, at et lavt toldniveau naturligvis i sig selv er en fordel for et land som Danmark, der i så høj grad er afhængig af udenrigshandelen, — som i virkeligheden kun kan *handle* sig til en høj levestof.

Jeg var i forbindelse med omtalen af liberaliseringens betydning inde på, at den internationale arbejdsdeling er det fundament, hvorpå hele Danmarks økonomiske struktur bygger, og at det — alt andet lige — naturligt vil forøge vor velstand, hvis vi i endnu højere grad lader denne arbejdsdeling virke.

Liberaliseringen — handelens frigørelse — hjælper os til at gøre fremskridt i retning af at udbygge vort eget produktionsapparat's omstilling i en retning, som giver os maximalt udbytte af den internationale arbejdsdeling, — fordi den afslører, hvilken del af vor produktion, der er konkurrencedygtig, og hvilken del, der ikke er det.

Men det er da klart at denne afsløring ikke kommer frem, hvis forholdet skal tilsløres derved, at de, der kun har kunnet vokse op og fortsat består

i ly af importbegrænsninger og -forbud, også i fremtiden beskyttes, — nu blot af toldmure.

Lad mig slå fast, at et lavt toldniveau er et gode for os, fordi det er med til at fremtvinge en mere rationel fordeling af vore produktive kræfter. Det sikrer vor produktion de lavest mulige omkostninger — her tænker jeg både på udgifterne til råvarer og maskiner og på udgifterne til den pristalsregulerede arbejdskraft. Den sikrer med andre ord vore producenter — både de, der søger afsætning på hjemmemarkedet og de, der vover sig ud på eksportmarkederne — den fordelagtigst mulige position i konkurrencekampen.

Toldforhøjelseskravene bygger som bekendt på mange forskellige argumenter. Eet af de oftest hørte er appellen til forståelse for, at det ikke med rimelighed kan forventes, at dansk produktion skal kunne afsættes, hvis man ikke har sikret den »lige vilkår«. Disse »lige vilkår« går også undertiden på andre forhold end told. — Det er ubilligt — siger man således — at udsætte produktionen i et lille og følsomt land som Danmark for den risiko for produktionsforstyrrelser, dumping medfører. Dumpingsalg på det danske marked må derfor forhindres.

Denne betragtning kan jeg fuldtud slutte mig til. Derimod kan jeg ikke følge alle de slutninger, man fra tid til anden drager herudfra.

Når man for eksempel bruger dumping-spøgelset som løftestang for krav om højere told i almindelighed, er der for mig ingen tvivl om, at man går langt udover, hvad der er fornuftigt og gennemtænkt. Dels må man — for effektivt at kunne bekæmpe dumping-truslen ved en revision af vor toldlov — gennemføre en generel forhøjelse af vore toldsatser i et omfang, som går langt udover de begrænsede forhøjelser, man hidtil har debatteret, og som ville stride imod de internationale forpligtelser, vi har påtaget os; generelle forhøjelser må gennemføres, som alvorligt forringer vore eksporterhvervs konkurrenceevne. — Og dels vil denne fremgangsmåde — hvis man rent abstrakt tænkte sig den ført ud i livet — jo ramme også hele den normale import. Og det må da betegnes som udpræget uhensigtsmæssigt, at man i kampen mod undtagelsen rammer ud mod den altovervejende hovedregel.

Højere told er derfor ikke svaret på dumping-truslen. Herom bør der ikke være tvivl. — Så meget desto mere, som der findes et direkte middel, der i sine virkninger begrænses netop til det, man vil til livs. — jeg tænker her på en antidumpinglov.

Den er svær at føre ud i livet, vil man måske sige, men man har dog kunnet gøre det andre steder. Herpå vil man måske svare, at f. eks. i Sverige, hvor man har en antidumpinglov, har den stort set vist sig virkningsløs. Jeg har hørt denne påstand »bevist« med henvisning til, at den kun er blevet anvendt i ganske enkelte tilfælde.

Denne bevisføring er intet værd. Hvis der i virkeligheden *kun* er foregået

de få tilfælde af dumpingsalg i Sverige, som har medført indgreb, har den da være effektiv. — Og jeg vil endda påstå, at den meget vel kan have været virksom i mange andre tilfælde, hvor dens blotte eksistens har haft en sådan forebyggende virkning, at påtænkte dumpingsalg er blevet opgivet.

Men endelig er opfattelsen af en dumpinglov's effektivitet jo afhængig af, hvad man betragter som dumping. Hvis man opererer med sit eget lille private dumping-begreb, som omfatter andet og mere end det almindeligt anerkendte, så er det klart, at man med held kan henvide til f. eks. den svenske antidumpinglov's utilstrækkelighed.

Jeg husker at have læst, at en dansk producent i en beklagelse overfor et lydhørt dagblad har brugt dumping-begrebet i betydningen: salg af varer på dansk marked til priser, der ligger under det, de kan fremstilles til herhjemme.

Naturligvis går jeg ud fra, at vi i aften taler dumping i en anden betydning. For mit vedkommende vil jeg anvende det i den formulering, GATT har givet det. Hvis vi kan blive enige om den, vil vi også kunne blive enige om at tage afstand fra de producenter, der ønsker import standset af en antidumping-institution, hver gang priserne ligger under det, vi selv kan fremstille til.

Det ville jo være at eliminere fordelene ved den internationale arbejdsdeling, hvis man nægtede danske forbrugere at få bedre eller billigere varer blot med en henvisning til, at det ville være dyrere at lave dem selv.

Men som sagt: industriens krav om foranstaltninger til imødegåelse af dumping-truslen kan jeg fuldtud slutte mig til, hvis man lader sig nøje med foranstaltninger, som kun sigter på dumping, og hvis man medgiver, at dumping er noget helt andet og langt mere begrænset end dette, at udenlandske eksportører sælger os varer til priser, dansk produktion ikke kan konkurrere med.

Medens vi er ved dumping, er det naturligt at nævne et andet slagord, som har en vis lydæssig lighed dermed, nemlig »social dumping«. Det er en metode, som desværre går i en vis del af befolkningen, at man trækker paralleller fra noget, der tages almindelig afstand fra, til noget, man ønsker at gøre upopulært, selvom der rent sagligt ingen rimelig grund er til at overføre uviljen fra det ene til det andet begreb.

Vi har ofte hørt den såkaldte »sociale dumping« nævnt i flæng med regulær dumping af folk, der ønsker beskyttelse mod begge dele. Jeg for mit vedkommende vil gerne præcisere, at ligeså stærkt jeg støtter bestræbelserne for at udelukke regulær, dokumenteret dumping, ligeså stærkt vil jeg tage afstand fra forsøgene på at lukke af for det, man kalder »social dumping«.

De to begreber har jo ret beset intet med hinanden at gøre. Medens dumping er udtryk for en bevidst politik, der tager sigte på at nedbryde en handelspartners konkurrerende produktion, ligger der i udtrykket »social

dumping« intet andet end en konstatering af forskellige produktionsbetingelser på forskellige markeder. Forsåvidt ikke andet end en konstatering af, at mulighederne er til stede for en arbejdsdeling mellem de to lande.

Når man springer fra konstateringen af forskelligt lønniveau i to lande til en påstand om, at det under disse omstændigheder »naturligvis« er umuligt for det land, der har de højeste lønomkostninger, at konkurrere, da overser man ganske, at der er andre forhold end lønningerne, der spiller ind, når konkurrenceevnen skal gøres op.

Hvis det virkelig var så enkelt, at det land, hvis virksomheder har de laveste omkostninger til lønninger, altid var konkurrencemæssigt overlegent, skulle det være ganske umuligt for USA — hvis lønninger er langt højere end vore — at konkurrere med vore varer på eksportmarkederne. Enhver ved, at det forholder sig anderledes. Produktiviteten indenfor amerikansk erhvervsliv er så meget højere, at forskellen her udligner lønforskellen. Dette gælder generelt; også en række andre lande eksporterer til markeder med lavere lønninger.

I øvrigt anser jeg det for at være en boomerang, hvis vi knæsætter det princip, at »social dumping« bør hindres gennem importforbud. Vi vil herved blot opnå, at vor afsætning f. eks. i U. S. A. kan standses, fordi amerikanske producenter med fuld ret vil kunne hævde, at når først »social dumping«-argumentet er accepteret for et vesteuropæisk land, må det naturligvis også accepteres for U. S. A. Og forresten ville man også gennem importforbud for varer, der kommer fra lande, hvor lønnen er lavere end her, lukke af for vore egne eksportmuligheder i disse lande.

Den yderste konsekvens af »social dumping«-argumentets anerkendelse vil blive, at vi kun kan handle med lande, der har et lønniveau som vort eget, — eller netop de lande, hvor der forsåvidt er ringest mulighed for at udnytte den internationale arbejdsdeling.

Medens jeg er ved krav om ligestilling på andre områder end det toldmæssige, vil jeg gerne omtale et krav, der specielt tager sigte på vore eksporterhverv.

Jeg tænker her på kravet om, at andre landes eksportfremmende foranstaltninger, som går ud over, hvad der er kommercielt forsvarligt, må bringes til ophør. Også her kan jeg fuldt og helt slutte mig til danske producenters krav.

Andre lande — specielt Storbritannien — har allerede rejst spørgsmålet i det internationale plan, og jeg kan ikke understrege for kraftigt, at også Danmark bør lade sin røst høre i denne sag. Der er ved at rejse sig en stemning mod alle disse statsforanstaltninger, som truer med at forflygtige det rent kommercielle grundlag for eksporten, og denne stemning bør fra dansk side stimuleres mest muligt.

Jeg er principielt modstander af direkte eksportpræmier; dette gælder også, hvis de formummes f. eks. i form af særlige skattelempelser. Vor egen dollarpræmieordning er jo heller ikke et udtryk for en bevidst politik fra dansk side på dette område. Den blev i sin tid indført som en nødvægeforanstaltning for at udligne den fordel, andre lande havde opnået ved at gennemføre lignende ordninger.

Hvis der gennemføres et effektivt forbud mod direkte eksportpræmier, vil det kun være mig kærkomment, om vor egen dollarpræmieringsordning falder væk samtidig med andre landes tilsvarende — eller langt mere omfattende — eksportstøtte-ordninger i form af direkte tilskud. — Det siger sig selv, at en sådan udvikling ikke bør påvirke vore importørers muligheder i ugunstig retning. Den direkte forbindelse mellem dollar-eksportens præmieprovenu og bevillingstilsagnenes omfang er allerede brudt. Det vil derfor være urimeligt at forringe de nuværende importmuligheder, selvom dollareksportpræmieringen ophører.

Jeg slutter mig som sagt til dem, der kræver de direkte eksportpræmier afskaffet, og jeg er også enig i, at langfristede eksportkrediter, som bankerne i andre lande kan yde, fordi staten på den ene eller den anden måde intervenserer for at muliggøre det, bør forbydes af de internationale organisationer, som søger at skabe lov og ret på disse områder. Sådanne langfristede krediter er et internationalt onde, der diskriminerer små og kapitalimporterende lande som sådan. Selvfølgelig er de svære at komme til livs, men det bør ikke afholde os fra at forsøge.

Blandt de ting, som anvendes i agitationen for en højere told, er den omstændighed, at hele opbygningen af vor toldlov er forældet og på mange punkter irrationel. Også jeg er selvfølgelig af den opfattelse, at der må ske en teknisk revision. Allerede de igangværende bestræbelser for at skabe et fælles nordisk marked gør det rimeligt og naturligt, om man tilstræber at skabe en ensartet nomenklatur i de tre lande. Men rent bortset herfra, er der sket det, at vor opdeling i positioner simpelthen på mange områder er forældet, bl. a. fordi nye varer er kommet til.

Men fra den rent tekniske ajourføring til en ajourføring også af satsernes højde i overensstemmelse med prisudviklingen er der unægtelig et spring.

Jeg nævnte i forbindelse med omtalen af »social dumping«, at man ofte i et vist omfang kan opnå at gøre en i og for sig uskyldig foreteelse upopulær ved at give den et navn, som skaber associationer til et ganske andet og upopulært begreb. Omvendt er det mit indtryk, at ajourføring-kravet har fået en uberettiget goodwill, fordi man associerer det med ajourføringer på områder, hvor der er tale om *goder*, som ikke bør forringes. Blandt arbejdere er det indlysende populært, at man ajourfører lønninger, når priserne stiger.

Men er det rimeligt at skabe denne association fra ajourføring af noget, folk opfatter som *goder*, til noget, der i sig selv er et onde? Jeg syntes det ikke.

Iøvrigt er det jo sådan, at ajourførings-kravet kun er et enkelt af en række indbyrdes modstridende krav om toldforhøjelser. Andre krav har taget formen: ligestilling med udlandets toldsatser, — hvad man så kan mene med denne noget uklare henvisning til »udlandet«, der som bekendt består af mere end eet land og har mere end een toldlov.

Og jeg kunne fra min avislæsning citere mange andre målsætninger for toldforhøjelser.

I grunden er det meget store krav man stiller til dem, der skal imødegå toldtilhængerne. Urimeligt store krav, har jeg vist lov at sige. Man bombarderer offentligheden med forskellige, indbyrdes modstridende forlangender, og på dette grundlag skal så den offentlige debat føres.

Ville det egentlig ikke være praktisk, om jeg — under henvisning til det ønskelige i, at denne debat får en vis overskuelig form — bad de folk, der ikke blot ønsker en teknisk toldrevision, men også reelle forhøjelser, om at tale ud indbyrdes, så man gav den offentlighed, hvis stillingtagen man appellerer til, mulighed for at afveje mellem to alternativer: en bibeholdelse af vort nuværende toldniveau eller en forhøjelse efter nøjere afgrænsede retningslinier.

Det har været mig magtpåliggende at få sagt, at jeg fuldtud slutter op om dansk produktion's krav om ligestilling på de områder, hvor jeg finder, at disse krav dækker over noget reelt. Og det har jeg gjort i aften.

Men i fortsættelse heraf vil jeg gerne fremhæve, at kravet om toldmæssig ligestilling for mig lyder af meget mere, end det indeholder. Jeg har allerede henvist til, at ligestilling er noget mildest talt mangetydigt.

Men dertil kommer, at jeg hverken tror på, at man gavner dansk produktion's konkurrenceevne på hjemmemarkedet eller på eksportmarkederne ved at forhøje toldsatserne så væsentligt, at det skulle kunne få nogen nævneværdig indflydelse i det hele taget.

På eksportmarkederne ligger det, såvidt jeg kan se, ganske klart, at en almindelig og mere omfattende toldforhøjelse vil virke skadeligt. Hvis man forhøjer toldsatserne for virksomhedernes egne råvarer og maskiner m. v., vil man direkte forringe disses konkurrenceevne, og hvis man forhøjer satserne for en række af de varer, som direkte eller indirekte indgår i eksportvirksomhedernes ansatte's forbrug, vil man via den automatiske lønregulering ligeledes forringe konkurrencestillingen.

Heroverfor har jeg hørt hævdet, at det ofte er en forudsætning for opbygningen af et eksportmarked, at man har et sikkert hjemmemarked. Men lad os nu først se lidt på de virksomheder, der ikke kan konkurrere uden beskyttelse. Det er klart, at de har fordel af den. De lever jo ganske enkelt på den. Men netop den omstændighed, at beskyttelsen gør det muligt for dem at tiltrække arbejdskraft og kapital, kommer da uden tvivl — især under

de nuværende forhold, der er præget af mangel på begge dele — de virksomheder til skade, der også søger at opnå kapital og arbejdskraft, men som kun kan byde det, konkurrenceforholdene på eksportmarkederne muliggør.

Jeg er ikke i tvivl om, at eksportvirksomhederne lider under, at en beskyttet hjemmemarkedsindustri kan drive priserne på arbejdskraft og kapital op i højder, hvor eksportørerne ikke kan være med. Og jeg er da heller ikke i tvivl om, at denne alvorlige gene for vor eksport vil øges mere end proportionalt med en eventuel forhøjelse af beskyttelsen.

Så kunne man måske sige, at denne gene opvejes af den fordel, eksportvirksomhederne ville have af et sikkert hjemmemarked. Jeg går ud fra, at man hermed udelukkende hentyder til stordriftens fordele og ikke til, at det ville virke eksportfremmende, hvis en del af produktionen på hjemmemarkedet kan afsættes til priser, som dækker så mange omkostninger, at et billigere salg på eksportmarkederne kan gennemføres. Det ville jo være dumping.

Men altså: stordriftens fordele skulle kunne sikre eksporten, blot hjemmemarkedet er sikret. For det første må det dog i denne forbindelse huskes, at hjemmemarkedet for de fleste varer herhjemme er så lille, at man ikke uden videre kan jævnføre med erfaringer fra andre og større lande. Og for det andet synes — såvidt jeg kan se — vore egne erfaringer at tyde i modsat retning. Det er de virksomheder, der specialiserer sig — og altså begrænser deres egne afsætningsmuligheder på hjemmemarkedet — som opnår de store eksportresultater; — og det er de brancher, som ikke nyder nogen beskyttelse. Jeg tænker f. eks. på skibsværfterne og maskinindustrien.

Vi har verdens laveste toldbeskyttelse, siger man, og det kan selvfølgelig ikke blive ved med at gå. — Jeg kan vanskeligt følge denne tankegang. Hvis vi virkelig på et enkelt område har verdens mindste ondt, hvorfor skulle vi da så ikke fortsætte med at holde det nede? Vor produktionsstatistik — som forleden viste ny rekordhøjde — tyder da ikke på, at alle konkurrencemuligheder for dansk produktion er udtømte.

Det, der har skabt vore valutavanskeligheder, er ikke manglende produktionsmuligheder, men et for stort forbrug, både af danske og importerede varer. Under disse omstændigheder forekommer det mig urimeligt at klage over manglende hjemmemarked. Er sandheden ikke snarere den, at hjemmemarkedet er for stort og *for sikkert*, hvorfor eksportincitamentet falder delvis bort?

Men for at vende tilbage til påstanden: vi har verdens laveste toldbeskyttelse — rent bortset fra, at jeg som sagt ville betragte det som et gode, hvis det var rigtigt, — så tvivler jeg på, at påstanden kan holde.

Så meget er i hvert fald givet, at den statistik, som man betjener sig af for at underbygge denne påstand, — en statistik, som i tabelform stiller de

forskellige landes toldsætter lige overfor hinanden — at denne statistik er mere vild- end vejledende.

Skal man sammenligne den effektive beskyttelse, de konkurrerende færdigvare-industrier i de forskellige lande nyder — en sammenligning, som forøvrigt af mange andre grunde er behæftet med overordentlig stor usikkerhed — så gør man det naturligvis ikke ved en blot og bar sammenstilling med færdigvaresatserne. Disse giver intet indtryk af den pågældende industri's beskyttelsesgrad. Et sådant indtryk vil man kun få, hvis man sammenligner marginaltolden, forskellen mellem færdigvaresatser og råvare- og maskinsatserne m. v.

Jeg har beskæftiget mig en del med nogle af de argumenter, som oftest føres i mærken under bestræbelserne for at få vore toldsætter forhøjede. Lad mig til afveksling sige lidt om noget, jeg snarere vil kalde en tendens, — en tydelig og beklagelig tendens.

Jeg tænker her på den overhåndtagende tilbøjelighed f. eks. i store dele af pressen til — hver gang en virksomhed må bukke under i konkurrencen — at slutte, at vore toldbestemmelser er årsagen hertil. Vi kender jo kun altfor godt propagandavirkningen af den stadige gentagelse af en påstand. Man kan gentage en ting så tit, at folk simpelthen tror, den bliver sand af det.

Lad mig sige, at jeg rent ud sagt ikke kan forstå den refleksvirkning — eller om man vil kortslutning — der efterhånden sker hos mange mennesker, hver gang en virksomhed bukker under i konkurrencen.

Den ensformige henvisning til tolden får mig til at stille det spørgsmål: skal en toldlovgivning virkelig være således indrettet, at den til enhver tid skal sikre enhver dansk virksomhed mod at bukke under i konkurrencekampen? Det er den rene utopi. Selvom man forudsatte, at det lod sig gøre at gennemføre rent prohibitive satser på alle områder — og allerede nu er vi inde i utopien — men selv om vi gjorde det, kunne det dog ikke hindre, at den ene danske virksomhed konkurrerede den anden ud.

Jeg ser ikke lyst på danske erhvervs fremtidige konkurrencemuligheder, hvis vi indenfor landets grænser indretter os efter et krav om, at ingen dansk virksomhed under nogen form må nedlægges. Det ville være et selvmorderisk krav at stille til vor handelspolitik.

Jeg er — både i den aktuelle situation og rent principielt — tværtimod af den anskuelse, at det som hovedregel må gælde, at en hvilkensomhelst dansk virksomhed indenfor enhver erhvervsgren må bevise sin eksistensberettigelse netop gennem sin evne til at klare konkurrencen, — både med danske og med udenlandske kolleger.

Selvom man i princippet vil give mig ret i, at den størst mulige frigørelse af vor udenrigshandel både vor økonomi bedst, kunne der jo godt være folk, der mener, at vi i den situation, Danmark er i, burde have undladt en del af den frigørelse, som har fundet sted i de senere år, eller i hvert fald bør standse dér, hvor vi nu er nået.

Må jeg om den hidtil gennemførte liberalisering sige, at dens gavnlige virkninger har været så mange og så øjensynlige, at det næppe er nødvendigt at remse dem op her, — derimod er det mig vanskeligt i større omfang at finde virkeligt holdbare beklagelser over de ulemper, liberaliseringen har medført.

Som jeg allerede i en anden forbindelse var inde på, viste vort sidst offentliggjorte produktionsindex ny rekordhøjde samtidig med, at vor ledighed er overordentlig beskeden. Som altovervejende hovedregel kan det derfor siges, at hvor den større konkurrence, handelens frigørelse medførte til forbrugernes gavn, for enkelte virksomheder, der ikke var konkurrencedygtige, betød produktionsbegrænsninger eller endog nedlæggelser, har der været andre og konkurrencedygtige virksomheder, som kunne overtage arbejdskraften og mere end udligne produktionstab. Denne udvikling må da have øget vort produktionsapparat's modstandsdygtighed og effektivitet.

Således som udviklingen har formet sig, giver det et fortegnets billede, når offentligheden »dryppes« med beskyttelsespropaganda, hver gang en virksomhed, der ikke er drevet rigtigt eller på anden måde ikke er konkurrencedygtig, bukker under. Den rigtige og rammende karakteristik ville have været en påvisning af, hvorledes hele den omstilling, den hittidige liberalisering har medført, har været til gavn for samfundet som helhed og for alle de forbrugere, der har mærket den i form af bedre varekvaliteter til mere fordelagtige priser.

Men hvorledes med virkningerne af en fuldstændig liberalisering, hvis den ikke følges af toldforhøjelser eller anden tilsvarende beskyttelse? Er det ikke stort set de virksomheder, der i højeste grad har beskyttelse behov, som fortsat har deres varer på bunden importliste?

Dette spørgsmål må vel besvares med et jo. — Men glemmes må det i denne forbindelse ikke, at stigningen i importen af varer på bunden liste i de sidste fem år har været større end stigningen i frilisteimporten. En meget betydelig del af importbehovet må med andre ord regnes for tilgodeset allerede nu. Beskyttelses- og valutabesparelsesvirkningen af de bundne lister er derfor af begrænset omfang, medens ulemperne ved importkvoterings-systemet i øvrigt er bibeholdt fuldtud for disse varers vedkommende.

Nu kunne man selvfølgelig sige, at en pludselig gennemført fuldstændig afskaffelse af de resterende importrestriktioner — i det mindste forsåvidt angår OEEC-importen — ville afstedkomme for store og omfattende omstillingsvanskeligheder, hvis de ikke følges af andre former for beskyttelse. Men i det omfang, man har ret i denne betragtning, burde man være positivt indstillet overfor tanken om bestandig at holde »liberaliseringskedlen kogende«. Man bør netop — hvis man ønsker at undgå en for brat overgang — fortsætte den successive liberalisering, som indtil nu har vist sig at bringe os stadig nye fordele uden at slå noget virkeligt samfundsmæssigt værdifuldt eller uerstætteligt i stykker.

Jeg kan derfor ikke stærkt nok beklage, at man tilsyneladende indtil videre i folketinget har stillet sig tilfreds med det, der er sket. Måske er udtrykket »tilfreds« ikke det helt rigtige. Snarere må man vel sige, at folketinget har undladt at gøre sig til udviklingens — in casu valutaudviklingens — herre med det resultat, at udviklingen har taget magten fra vore politiske ledere.

Der var plan i afviklingen, og den viste sig gavnlig. Gid der igen måtte komme så megen plan i vort lovgivningsarbejde, at også afviklingsplanen kan fuldføres. — Vi har som bekendt fem liberale partier i folketinget. Måtte de kunne enes om det væsentlige, liberaliseringen, og leve op til det krav om handling, denne enighed indebærer.

Hvis dette virkelig sker, er der for mig ingen tvivl om, at den hidtidige liberaliseringsperiodes fremgangslinie for produktion, beskæftigelse og levefod vil fortsætte. Jeg savner et virkeligt holdbart argument for, at det fremover skulle gå anderledes med liberaliseringens virkninger, end det hidtil er gået, når man blot sørger for, at der ligger plan og konstruktiv tankegang bag frigørelsesarbejdet.

— Og så kan vi fortsat spare os toldforhøjelserne, hvis kedelige egenskaber vi kender, og som vi kan undvære.

Må jeg her indskyde en lille forhåbning om, at en del vil være enige med mig i denne konklusion. Ved et nationaløkonomisk møde fornylig, hvor professor Nyboe Andersen på fortræffelig måde indledte en diskussion om liberalisering og told, har jeg forstået, at der blandt deltagerne var en stærk stemning for liberaliseringens fortsættelse og imod toldforhøjelser.

Ja, jeg har talt længe. Jeg tror dog ikke af den grund, at mit indlæg har været særlig udtømmende. Emnet er så stort, at man indenfor det, der kan nås i løbet af en aftens diskussion, ikke får diskuteret meget andet end principper. Skulle vi til at fordybe os i de enkelte branchers detailproblemer, blev vi ikke færdige. Men jeg er da også gået ud fra, at det var principper, vil skulle diskutere.

Netop denne begrænsning af diskussionen kunne måske dog indeholde en enkelt svaghed. Proportionerne bliver tilslørede. Alt gøres sort og hvidt. Og det er naturligvis rent diskussionsteknisk udmærket, men det *kan* give et overdrevent indtryk af modsætningernes omfang.

Måske er det lykkedes mig at leve op til forventninger om at høre et engroshandels-standpunkt, og dog er det vigtigt for mig til sidst at få sagt, at De ikke må betragte mig som en art personifikation af en samfundsgruppe.

Jeg tror, det ville give diskussioner som denne et uheldigt maskinmæssigt præg, hvis debattører, som har en særlig tilknytning til det ene eller det andet erhverv, indtil den mindste detaille forventedes at tolke det samlede erhvervs synspunkt. Ifølge sagens natur ville en sådan forventning kun

kunne indfries, såfremt den pågældende debattør holdt sig til udprægede interessebetonede synspunkter og til de bredeste almindeligheder.

Men det er jo netop ved at følge hinandens synspunkter op, at vi kommer på talefod med hinanden, og det er jo kun i det omfang, vi vover os over i det mere konstruktive, vi kan forvente et positivt resultat af en diskussionsaften som denne.

Jeg håber, at aftenen må resultere i nogen afklaring. Når det kommer til stykket, arrangerer man jo ikke aftener som denne blot for diskussionens skyld. Aftenens emne er af så stor økonomisk rækkevidde, at vi må føle et fælles ansvar for, at de problemer, det indeholder, løses på en måde, som er til gavn — ikke først og fremmest for Dem eller for mig — men for det samfund, vi altid i første række må føle os ansvarlige overfor, når vi deltager i den offentlige debat.